vincien en classen zijn vertakkingen heeft, en tengevolge daarvan is het onmogelijk geworden, door den geest des ongeloofs, dat nu die gemeenten zich *volkomen* kunnen openbaren als gemeenten van Christus.

Iets dat op de puinhoopen van iets anders gesticht wordt, vertoont dikwijls geheel iets anders, dan het verwoeste. De moskée, gesticht op de puinhoopen van Jeruzalem's tempel, is geheel iets anders.

Maar onze kerken van vóór 1816 zijn nog geheel dezelfde, de eene meer, de andere minder leven openbarende. Sommige zelfs geheel verstorven schijnende, maar de gemeenten zijn er. Die gemeenten kunnen echter in deze dagen onder deze organisatie niet zijn, wat zij zijn moeten. De gemeenten zijn aan banden gelegd, de eenheid in handelen ontbreekt. En dit is m. i. de schuld der organisatie. Die organisatie moet niet in vorm, maar in wezen veranderd of beter nog, deze organisatie moet door een andere worden vervangen.

Wij moeten in de eerste plaats weer hebben onze oude classicale vergaderingen, waarin de verschillende kerken samenkomen, en wat op de classicale vergaderingen besloten wordt, dat moet van kracht zijn voor elke kerk die tot die classis behoort, enz.

Zooals nu onze classicale vergaderingen zijn, zijn zij niet veel beter dan carricaturen der vorige. Den naam heeft men behouden, maar het wezen ontbreekt.

En dan voegt hij er aan het slot dit bij:

Ik weet wel, dat op dit oogenblik de tijden daarvoor zeer ongunstig zijn om namelijk voor alle onze kerken eene andere, eene betere, eene Gereformeerde organisatie te verkrijgen, nu overal doleerende kerken worden gesticht, maar daarom heb ik in navolging van anderen in den loop van dit jaar eene »modus vivendi" voorgesteld, een interim, *waarin echter ook de Doleerenden zouden deelen*, en ik voor mij ben nog niet overtuigd, dat voor ons en voor de Doleerenden, om tot betere toestanden te geraken, dit niet is de aangewezen weg.

De bezwaren, die men tegen zulk een modus inbrengt, zijn wel gewichtig, maar niet onoverkomelijk. Die bezwaren vertoonen meer een conservatieven tint, dan dat zij voortkomen uit een gemoed, dat weer rust en vrede herstellen wil tusschen mannen, die één Heer belijden en in één Naam zijn gedoopt.

Ons dunkt het zal voor dit alles te laat zijn. Ons komt voor, dat Ds. Griethuyzen zich misrekent, door niet te rekenen met de solidaire schuld aan de vervolging der broederen en de afzetting der belijders, die voor een deel rust op een iegelijk, die nog onder de Synode meeloopt. En misrekent ook, door zich in te beelden, dat men na 1886 nog evenals vóór dat jaar den ouden strijd lokaal kan voortzetten.

Er is een tijd ook des oordeels.

Maar al beamen we in deze opzichten noch zijn woord noch zijn profetie, toch dient het gewaardeerd: 1°. dat Ds. Griethuyzen naar de Synode met zijn rug en naar ons met zijn aangezicht gekeerd blijft. En gewaardeerd 2°. ook, dat hij den strijd wil voortzetten.

Moge én in *Het Vaandel* én in de kerk van Burgwerd spoedig het sein van dezen vernieuwden strijd worden gegeven.

Plaatsgebrek verhinderde ons week zan week de aandacht te vestigen op een werk onder den titel *Zonde en Genade*, bij Höveker en Zoon, te Amsterdam, onlangs door Dr. Ph. J. Hoedemaker uitgegeven.

Op den titel afgaande verwachte echter niemand in dit boek een dogmatische uiteenzetting van het leerstuk der *zonde* of der *genade* te vinden.

Het is heel iets anders.

Het zijn een soort geniale Bijbellezingen over de gebeurtenissen die ons in het boek der Richteren worden verhaald. Maar dan Bijbellezingen, zooals niet licht een ander het aan Dr. Hoedemaker verbeteren, zoolang men meent in zijn genre te moeten blijven.

Hij biedt toch een soort „philosophie de l'historie sainte", een poging om achter den sluier van het gebeurde te dringen, en ons op elk punt de zedelijke en religieuse motieven te doen zien, die z. i. op elk gegeven oogenblik gewerkt hebben.

En dit levendig tafereel stelt hij u voor oogen met zoo frissche kleuren en in zoo bezielend licht, dat ge, zonder uw aandacht te voelen afmatten, als vanzelf de honderden bladzijden doorleest.

Schoone, waarlijk aangrijpende zinsneden komen in dit boeiend boek voor.

Zoo wat we lezen op bl. 64.

Er is sprake van de *verzoeking* en van het ontzettend gevaar, dat er voor een dienstknecht des Heeren in ligt, om in toestanden van *valsche vermenging* te blijven voortleven.

En luister nu eens met wat menschkundigen blik Dr. Hoedemaker u hier het zondige en gevaarlijke van aantoont.

Bij eenig nadenken zal het ons duidelijk worden, op welke wijze de verzoeking hier haar werk heeft gedaan. Te meer, omdat hare methode ook nog heden ten dage onveranderd is gebleven.

De godsdienst is een vesting, die den vijand niet zonder slag of stoot in handen valt.

Het eerste werk van dien vijand is derhalve de buitenwerken te bezetten.

De vriendschap, het gezellig verkeer, de gewoonten en gebruiken van het huiselijk en maatschappelijk leven zijn uitermate toegankelijk en staan niet rechtstreeks met de sterkte in verband.

Het grootste gevaar dreigt, in één woord, van de zijde van het natuurlijke leven.

Helaas; de vermenging met de heidenen komt niet Israel, maar het heidendom ten goede.

De gezondheid deelt zich niet mede, maar de krankheid.

Men is met de afgoden in hun meest aantrekkelijke, minst afstootelijke vormen in aanraking, zonder het te weten. Het is zoo moeielijk, wat zeg ik? het is volstrekt onmogelijk de grens aan te wijzen, waar het geoorloofde eindigt en de zonde aanvangt. Wie zich met de Kanaanieten verzwagert, verkeert in een besmetten dampkring, en geraakt onder de bekoring van een leven, dat met afgoderij bezwangerd is, en zooveel aantrekkelijks heeft voor den natuurlijken mensch.

Is dit woord niet ook van toepassing op onze kerkelijke toestanden, en geeft het niet hope ook voor Dr. Hoedemakers toekomst, nu hij op zoo kernachtige wijze het verderfelijke van *het blijven in valsche vermenging* kenteekent?

KUYPER.

Van het Kerkelijk ambt.

XVIII. (*Slot.*)

Eenigszins moeielijker is de quaestie, zoo er sprake komt van *ambtsdragers*, die raakten of staan buiten het kerkelijk instituut, dat door u als het echte en wezenlijke erkend wordt.

En hier doen zich eerst recht allerlei vragen en allerlei moeielijkheden voor.

Beginnen we met het verst afliggende.

In het groote Russische rijk is bijna alles Grieksch. Zult ge nu zeggen, dat er in die ontzettende massa's van tachtig millioen zielen niets meer van de Christelijke kerk is? Stellig neen. Aan niemand, die een kerkhistorie ging schrijven, zou het ooit in den zin komen, van deze groote Grieksche kerk geen woord te reppen. Bovendien deze kerk belijdt God Drieëenig, en belijdt de Godheid van den Christus en de verzoening door zijn bloed, ze belijdt de vleeschwording, de opstanding des Heeren en zooveel meer. Ook heeft ze het sacrament van den doop. Ge kunt dus niet anders, maar moet wel toestemmen: Ja, ongetwijfeld, hoe ontaard en misvormd ook, ook daar is nog kerk van Christus.

Welnu, in die kerk zijn ambten; ook die ambten die Gods Woord eischt. En voorts heeft men ook deze ambten saamgevoegd en geordend in colleges die geheel onschriftuurlijk zijn, maar die komen eerst *na* de ambten. De ambten zijn er eerst.

En zoo de zaak opvattende hebben onze vaderen en heeft met name Trigland, steeds geleerd, dat al deze bekleeders van in de Schrift gegronde ambten ook in zulk soort kerken wel waarlijk ambtsdragers van Christus zijn, met den last en het bevel, om dit hun ambt trouw naar den Woorde Gods te bedienen, en dat zij er het oordeel voor dragen zullen, indien ze zich onderwinden, om dit anders te doen.

Zijn er dan onder deze ambtsdragers, die nog ten deele hun ambt naar Gods Woord bedienen, dan gebruikt de Heere dezen dienst onder een deksel; en voor zoover ze hun ambt *tegen* zijn Woord bedienen, zal Hij hen oordeelen. Gebeurde het derhalve, dat zulk een ambtsdrager geheel doorbrak tot reformatie, en met afwerping van alle superstitie, weer *geheel* naar Gods Woord begon te handelen, dan zou zulk een niet opnieuw in het ambt moeten worden ingezet, maar als reeds in het ambt inzijnde erkend worden.

In de dagen der Reformatie heeft men op dien grond de pastoors, die tot de Reformatie overgingen, eenvoudig zonder nadere aanstelling in hun ambt laten voortvaren. Er waren er die den éénen Zondag nog de Mis bediend hadden, en den volgenden Zondag tegen de Mis preekten. En dat beide malen in hetzelfde ambt. Toen ze de Mis bedienden als *ontrouwe*, toen ze tegen haar getuigden als *trouw geworden* ambtsdragers des Heeren.

Hieruit vloeit vanzelf het standpunt voort, dat we hebben in te nemen tegenover de *Luthersche* ambtsdragers.

De gezamenlijke Luthersche kerken, die zich in Scandinavië, Duitschland, Denemarken en Amerika over millioenen bij millioenen uitstrekken, zijn, naar ieder erkent, een deel van de zichtbare kerk des Heeren. Ook in dat deel zijner kerk heeft de Heere ambtsdragers. Ambtsdragers die er eerst zijn, eer ze hiërarchisch worden saamgevoegd. En die nu wel in die hiërarchische saamvoeging niet voldoen aan den eisch van het Woord, en als zoodanig verwerpelijk zijn: maar die eer ze aan die hiërarchie toekomen, in hun bloot ambt wel terdege ambtsdragers Christi zijn. Voor zoover ze dit ambt naar Gods Woord bedienen, hun en der kerk tot zegen, en voor zoover ze van het Woord afwijken onder de tucht Gods.

En overmits nu de Luthersche kerken niet alleen met ons belijden wat ook de Grieksche, Roomsche en Armenische kerken met ons belijden, maar tevens met ons tegen allerlei dwalingen protesteeren die in deze kerken inslopen; en het verschil in belijdenis tusschen hen en ons, hoewel uiterst belangrijk, en volstrekt niet zoo klein, ons toch niet verhindert, den Heere te danken voor wat Hij aan deze kerken gaf; is er rust in ons gemoed, als we aan dit groot deel der zichtbare kerk denken; en zijn haar ambtsdragers ons in den regel menschen, die we eeren kunnen om huns werks wil.

In al deze kerken kunnen we geen gemeenschap hebben met het hiërarchisch bestuur, maar er is op heur erf niettemin kerk van Christus, er zijn sacramenten Christi, er zijn ambten Christi, en deze ambten zijn en blijven gebonden aan het Woord, ten zegen voor den drager, zoo hij naar dat Woord dient, maar ook den drager ten oordeel en ten verderve, zoo hij tegen het Woord ingaat.

Dit nu geldt uiteraard evenzoo van die kerken van Gereformeerde belijdenis, die hiërarchisch geregeerd worden. Heur hiërarchie verwerpen we. Die mogen we niet aanvaarden. Die is tegen de Schrift. Maar aan die hiërarchie *gaan de ambten vooraf*, want de ambtsdragers moeten er eerst zijn, zal met deze stelling de hiërarchische muur gebouwd worden.

Ook hier gaan we dus achter deze hiërarchie terug, en vinden *ambtsdragers*. Ambtsdragers in een deel van het erf der zichtbare kerk, tegen wier instituut we protesteeren, wier instituut we als valsche kerk verwerpen, maar zoo altoos, dat het erf, waarop zij dit valsche instituut hebben opgetimmerd, toch een deel van de zichtbare kerk blijft, en er in dat deel der kerk ambten zijn.

Verkeeren deze ambtsdragers nu tegen het Woord, dan verliest hun ambt wel alle autoriteit en werking, maar het ambt zelf blijft niettemin. Een Modern dominee is niet als een particulier persoon, maar veel erger. Omdat een paard, dat voor uw wagen trekken moest, niet vooruit wil, maar achteruitslaat, houdt het niet op een paard te zijn, maar wordt veel erger, een *kwaad* paard. En zoo ook, omdat een ambtsdrager tegen het Woord de verzenen inslaat, daarom houdt hij niet op in het ambt te staan, maar zijn ambt verliest alle werking en autoriteit en wordt *kwaad*. Het is een boog, die naar binnen uitspringt. Een mes dat u zelven snijdt. En zulk een ambtsdrager staat geoordeeld.

Zijn er daarentegen, die onder dit instituut eener valsche kerk levende, het ambt dragen en het voor een goed deel nog naar den Woorde Gods bedienen, dan bezit hun ambt nog wel terdege werking en autoriteit.

Men kan niet met hen saamwerken, het is zoo, omdat het instituut in den weg staat. Men kan niet tot hen gaan, om dienst, wijl dit een valschen schijn zou geven. Maar als deze zelfde mannen morgen den dag zich aanmelden, om onder een beter instituut Gode de eere te geven, dan erkent een ieder ze als reeds ambtsdragers zijnde en bevestigt niemand ze als pas ingekomenen. Van de heeren Ds. Boonstra, Ds. Koster, Ds. Wolff en anderen bleek het onlangs opnieuw.

Dat zijn dus *voor ons in hun werking geschorste* ambten, maar ambten wel terdege.

En dit brengt eindelijk vanzelf tot de waardeering van die ambten, die ingezet zijn in deelen der kerk, die met ons én in belijdenis én in taal én in kerkenordening één, alleen in bijkomstige aangelegenheden van ons gescheiden zijn.

Ook hier weer hebben we te doen met deelen van de *éene groote zichtbare kerk van Christus*. Met *zeer zuivere* deelen zelfs.

In die deelen vinden we de zuivere belijdenis. We vinden er de goede kerkenordening. Er is geen hiërarchie. Tegen de ambten is dus geenerlei bedenking.

Alleen maar, het is een ander instituut. Er liggen in het verledene handelingen, die eenigszins anders zijn dan uw handelingen. Ook liggen er eenigszins andere banden in de rechtssfeer van den Staat. En eindelijk er zijn andere betrekkingen met opzicht tot het kerkelijk goed.

Geen van al dus zaken, die het wezen of het karakter van het ambt ook maar van verre raken.

En daarom kan het oordeel geen ander zijn, dan dat ge deze ambten wel waarlijk als ambten erkent, de dragers er van eert, en zoo spoedig mogelijk vereeniging van deze ambten en van uw ambten in één college zoekt, naar den eisch van het Woord des Heeren.

En zoo loopt dan alles wel en zit alles consequent ineen.

Christus heeft zijn kerk in hemel en op aarde. Deze kerk ziet ge niet. Ze is onzichtbaar van aard. Maar de Heere maakt ze zichtbaar door zijn „sienlycke teeckenen." En zoo ligt deze zichtbare kerk gespreid over vele landen en volken. Deze ééne groote zichtbare kerk valt echter in vele deelen uiteen, gedeeld naar afstanden, talen, belijdenis, kerkenordening, instituut. Vandaar dat het eene deel zuiverder dan het andere deel is. Nu pogen de lieden deze deelen der zichtbare kerk ook in institutairen vorm uit te brengen. Sommigen doen dit in een zuiver instituut, anderen in een min zuiver, sommigen eindelijk in een geheel valsch, instituut. Doch zuiver, onzuiver of valsch al deze instituten zijn getimmerd op het ééne groote erf van de eene zichtbare kerk des Heeren. In die kerk zijn ambten. Die ambten zijn gebonden aan het Woord en naar het Woord alleen af te meten. Een drager, die het niet naar het Woord bedient, boet de autoriteit en werking van zijn ambt in en valt deswege onder het oordeel. Maar het ambt zelf blijft, ook in dien bedorven vorm. En als de schuldige morgen den dag zijn schuld belijdt en betert en zich tot het Woord bekeert, treedt hij als bekend ambtsdrager, d. i. als steeds nog het ambt dragende op.

KUYPER.

Uit de Pers.

Over de *Evangelische Alliantie* meldt Prof. Brummelkamp in *De Bazuin* nog dit:

Ook wij vroeger volbloed met haar ingenomen, waarom thans niet meer? In *De Heraut* van 8 Jan. '88, kan ieder lezen hoe onzerzijds van hare samenkomst te Kopenhagen een behoorlijk geformuleerde resolutie is gevraagd, waarbij de Evangelische Alliantie zich stellen zoo tegen alle rechtstreeksche of afdelingsche ondermijning van de *ingeving* der Heilige Schriften.

Met behoorlijke toelichting is die vraag eerst schriftelijk, daarop mondeling aan den secretaris der Evangelische Alliantie toegelicht.

Te Kopenhagen is men saamgekomen en toch heeft men den moed gemist om die resolutie er voor te dragen of erger nog, het besluit daarop genomen, viel derwijs (*Heraut*) tegen, dat men het ons zelfs niet durfde mededeelen. De secretaris te Londen heeft het zelf aldus uitgesproken:

»De moeielijkheid voor ons is, dat we door ons zoo schrap te zetten, de medewerking van zoo vele mannen van invloed en naam verliezen."

Weinig: De Evangelische Alliantie had van meet af aan dit punt vooropgesteld en zulks in den geest van J. A. James, Merle d'Aubigné, Gaussen en anderen.

In haar eerste artikel werd nadrukkelijk uitgesproken De inspiratie of Goddelijke ingeving der Heilige Schrift.

Toen hare bijeenkomst ten jare 1867 te Amsterdam plaats vond, wilde prof. Hofstede de Groot Sr. toegelaten worden, zonder dat statuut mede aan te nemen. Onvoorwaardelijk werd zijn aanbod afgewezen. Prof. De Groot verklaarde dat hij meende dat zij dat statuut had losgelaten. Onze Secretaris Ds Cohen Stuart heeft later, maar ook slechts later geoordeeld dat men zulks had moeten doen. Ware dit geschied, dan had het voor ons de vraag kunnen worden of wij ons hadden moeten onttrekken, maar het beginsel werd er gehandhaafd, dat door de Alliantie als *haar* grondslag was uitgesproken.

Op de vraag of wij a. 1867 dan meenden, dat sommige Duitschers niet evenzoo dachten als Hofstede de Groot, was ons antwoord, dat het niet op onzen weg lag onderzoek daarnaar te doen, daar de artikelen waar de *Alliantie* op rustte, algemeen, geheel de wereld door bekend waren.

Prof. De Groot zeide dat hij dat wel wist, dat hij echter meende dat de Vereeniging die reeds losgelaten had. 't Schijnt er helaas thans op uit te loopen.

Dit bevestigt geheel onze vorige critiek. Hofstede de Groot vorderde toegang, en hij had gelijk, want de Duitschers die men sinds lang toeliet, waren geen haar beter dan hij. Feitelijk was de basis reeds lang losgelaten.

Alleen hierin had Hofstede de Groot ongelijk, dat hij binnen wilde komen, ook zoolang het opschrift van de Inspiratie nog in de nis van het portaal stond gegrift.

Wat in 1867 ten onzent plaats greep was een wandelen als in de schaduwen.

Mannen als Brummelkamp voelden uitnemend wel, dat de zaak niet pluis was, maar ze voelden zich gedekt door de formule van den grondslag. En Hofstedes afwijzing heeft toch dienst gedaan, om wat nog niet zoover als Hofstede de Groot ging, binnen te loodsen.

Over den stap van Ds. Raman, die zijn ontslag nam als Bedienaar des Woords bij een Christ. Geref kerk, en naar men zegt, beroepen zou worden naar een doleerende kerk, geeft *De Hoop* een kostelijk woord ten beste, dat waard is, hier overgedrukt te worden.

Persoonlijk is deze leeraar ons ten eenen male onbekend, en dat wij van het door hem genomen ontslag gesproken hebben, vindt uitsluitend zijn oorzaak hierin, dat hij optreedt in de bediening des Woords in doleerende Kerken, in de Classis-Rotterdam.

Dat Ds Raman zulks deed *als* predikant der Chr. Gereformeerde kerk, was o. i. volkomen in orde en zeer zouden wij ons verblijden, indien meerdere predikanten der Chr. Geref. kerk van tijd tot tijd optraden in vooral doleerende kerken, waar thans, wegens de vele vacaturen, dikwijls niet dan met groote moeite voorzien kan worden in de bediening des Woords.

Doch geheel anders wordt het, nu Ds. Raman zijn ontslag gevraagd en ontvangen heeft als Pred. der Chr. Geref. gemeente te Westbroek en hij nu buiten de bediening van het ambt staat.

De vraag is: *Waarom* heeft genoemde leeraar zijn ontslag gevraagd en ontvangen?

Volgens de *Nieuwe Zwolsche Courant* heeft hij »de Chr. Geref. kerk vaarwel gezegd, om tot de Doleerenden over te gaan."

Sommigen weten te zeggen, dat hij zijn ontslag heeft *moeten* nemen, omdat men het hem van Chr. Geref. zijde vlastig maakte wegens zijn optreden bij de Doleerenden." Anderen geven daarvoor nog vreemder redenen op.

Nu zouden wij, gelijk reeds gezegd werd, hiermede ons niet hebben in te laten, indien Ds. Raman niet nog steeds optreedt in onze doleerende kerken in de bediening des Woords en er, naar wij vernemen, ook over gesproken wordt, hem in een onzer kerken in deze classen te beroepen.

Dit behoort o. i. niet te geschieden, voor de bijzonderheden met betrekking tot zijn ontslag als leeraar der Chr. Geref. kerk in het licht gesteld zijn, en dan blijke, dat er tegen zijn optreden in de doleerende kerken geen bezwaar bestaat.

Onze kerken zijn één met de Chr. Geref. kerk in belijdenis én Kerkenordening, en tucht. Van »overgaan" uit de Chr Geref. kerk tot de doleerende kerken kan dus geen sprake zijn. Minder nog, dat de doleerende kerken zouden openstaan, zonder meer, voor wie in de Chr. Geref. kerk onder kerkelijke censuur geplaatst is, want dat zou eene miskenning zijn der tucht, in die kerk geoefend. En evenmin, dat een predikant der Chr. Geref. kerk zijn ambt in die kerk zou moeten of mogen neerleggen, en met die kerk breken, om in een onzer doleerende kerken beroepen te worden. Dit is in strijd met onze beginselen, gelijk die ook zijn uitgesproken op het Convent te Rotterdam.

Dit komt ook ons zoo voor.

Van overgang kan geen sprake zijn. We zijn beiden één kerk. Slechts de besturen loopen nog uiteén. En wijl hereeniging nu dure, van God geboden plicht is, moet o. i. alles gemeden, wat den schijn kon geven, alsof we door persoonlijken overgang elkanders positie veroordeelden.

KUYPER.

Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

Aan de kerkeraden der Ned. Geref. Kerken (doleerende).

De kerkeraad der Ned. Geref. Kerk (doleerende) te Witmarsum, krachtens het ambt der geloovigen, onder medewerking der genabuurde kerk van Wons gekozen en openlijk in het ambt bevestigd op 25 Januari 1888, bericht u langs dezen weg, dat voor zijne kerk de synodale organisatie van 1816 52 is terzijdegesteld en aanvaard de Dordsche kerkenorde van 1619.

Erkennende de drie Formulieren van Eenigheid als akkoord van kerkelijke gemeenschap, wenscht hij ook met de Gereformeerde kerken in correspondentie te treden en begeert die bij dezen met de bede, dat het den Heere moge behagen zijn Zion nog te stellen tot een lof op aarde.

Namens den kerkeraad voornoemd,
J. MONSMA, *scriba.*

Witmarsum, 25 Jan. 1888.

Zuidland, 30 Jan.

Mijnheer de redacteur!

Naar aanleiding van berichten in sommige nieuwsbladen, welke meeningen zouden kunnen doen ontstaan, in strijd met de waarheid, zal ik trachten een overzicht te geven van de aanleiding tot de oproerige beweging in deze gemeente van de afgeloopen week.

De gemeente te Zuidland is voor verreweg het grootste deel doleerend. Immers, blijkens een bij den predikant ingekomen stuk hebben een 40tal mans- en ongeveer evenzooveel vrouwelijke lidmaten door onderteekening verklaard, te willen blijven bij de Ned. Herv. Kerk.

Neemt men nu aan, dat het geheele lidmatental pl. m. 400 beloopt, dan blijkt dat het 4/5 deel der gemeente met de reformatie onzer kerk is ingenomen.

Dit 40tal manslidmaten nu heeft, zonder het verdere deel der gemeente daarin te erkennen en in strijd met het in deze gemeente geldende reglement op de benoeming van kerkeraadsleden, onder zich een kerkeraad geformeerd, evenzoo een college op het beheer der kerkgoederen en deze colleges zijn daarna handelend opgetreden tegen de doleerende gemeente.

Nu is dit op zichzelf niet vreemd, wijl ook in andere gemeenten, zonder te letten op vigeerende reglementen, hetzelfde geschiedt. Wel vreemd is, dat mannen, die vroeger om de kerk of kerkelijke zaken, zich volstrekt niet bekommerden, zelfs zóó weinig, dat zij niet eens een zitplaats in het kerkgebouw wilden bekostigen, nu als uitvoerders van den wil der Synodalen in beide aldus saamgestelde colleges vooraan staan.

Nu bestaat evenals elders het doleerende deel der gemeente meestal uit mingegoeden, menschen, die gewoon zijn te oordeelen en te handelen, naar den indruk van het oogenblik.

Geen wonder derhalve, dat, toen zich gemelde heeren in de door hen aangenomen qualiteit wilden doen gelden, de gemoederen aan het gisten raakten.

Ik ga hier nog voorbij, dat indertijd een der ringpredikanten tot midden in de kerk doordrong, als wilde hij den algemeen geliefden leeraar van den predikstoel scheuren, hetwelk toen de gemeente kalm liet begaan.

Verdere aanleiding tot gisting was, dat in de maand Sept. j. l. de huurders, zelfs sommige niet huurders der tuinlanden van de diakonie werden aangemaand om de pachtsommen bij de aldus opgetreden diakenen te komen voldoen.

Daarna een beproefde, doch door verzet mislukte opmeting dier gronden, daar noch vlaktemaat noch pachtsommen bij de zoogenaamde diakenen bekend waren.

Daarna in December de opeisching van de kerk en kerkegoederen, waarop de nu doleerende gemeente het volste recht meent te bezitten.

Eindelijk het onder veel vertoon lastgeven aan een pachter van een tuintje, die hen in hun qualiteit erkende, om een vruchtboom te mogen uitroeien en vervoeren, om tot brandstof te dienen, hetwelk vroeger nimmer geschied was, wijl zulk hout altijd publiek ten bate der diakoniekas was verkocht.

In den nacht, volgende op deze gebeurtenis, werden bij den zich noemenden Adm. Diaken der Ned Herv. kerk een paar jonge vruchtboomen afgekapt. Een raadsel is, of hier persoonlijke of kerkelijke haat de drijfveer van dit boevenstuk is geweest.

Verleden week eindelijk moest in de gemeente een zoogenaamde liefhebberij-tooneelvoorstelling plaats hebben. Of het niet raadzamer ware geweest, bij de bekende gisting der gemoederen, die voorstelling niet te doen doorgaan, mogen zij beslissen, die zulks hadden kunnen voorkomen. Immers is van bijna algemeene bekendheid, dat op het platteland uitspanningen van zulken aard veelal tot uitspattingen aanleiding geven en men dan dikwijls liederen hoort uitgalmen, welke dezen of gene kwetsen.

Nu kon een luisterend oor reeds dagen vantevoren opvangen, dat zonder verzet het zingen van anti-doleeerliedekens, noch op de straat, noch in het lokaal, waar de voorstelling plaats had, zou worden toegelaten.

Vandaar op den bewusten avond veel volk op de straten.

En wat nu de eerste aanleiding tot tumult moge geweest zijn, de schrijver dezer regelen verklaart, zulks niet met zekerheid te kunnen melden, maar waarheid is, dat de politie, 3 à 4 man sterk, herhaaldelijk de samenscholingen met de sabel uit elkander dreef en dat temidden van het rumoer bij twee hoofden der synodale partij elk ééne ruit is ingeworpen en er verder geen bloedige botsingen hebben plaats gehad en ook niemand is gearresteerd.

Sedert is schijnbaar alles weder even rustig als vroeger.

Plagerijen en uittartingen van minderen aard, te veel om op te noemen, laten we rusten.

Buitenland.

Denemarken. Volkshoogescholen.

Onder de eigenaardigheden van Denemarken behooren zeker de zoogenaamde *volkshoogescholen*, instellingen, die men nergens elders vindt. De volksleider Grundtvig is de vader dier instellingen. Hij hoopte door deze scholen een nationalen en een Christelijken geest onder het opkomend geslacht der boeren, die in het noorden van Denemarken wonen, te brengen. Nadat in het laatst der vorige eeuw het lijfeigenschap in Denemarken was afgeschaft, gevoelden de jongere boeren, vooral toen zij na '48 geroepen werden, door verandering van de constitutie des lands, het hun gegeven stemrecht te gebruiken, waardoor zij grooten invloed konden uitoefenen op den gang der zaken in het land, — dat zij veel in ontwikkeling tekortkwamen. Vandaar de begeerte naar onderwijs, vandaar het stichten van volkshoogescholen. Toen nu het jaar 1864 zooveel beteekenis gekregen had voor de Denen, meende men in de genoemde scholen een krachtig middel te hebben, om den nationalen geest te verheffen, niet alleen onder den boerenstand, maar in alle kringen des volks.

Sedert dien tijd wiesen de hoogescholen overal als paddestoelen uit den grond; vele werden voortdurend krachtig door den staat met geld gesteund. De zaak werd met den grootsten ijver aangevat, doch men zag daarbij de groote moeilijkheden over het hoofd, welke zich moesten voordoen. De »hoogeschool" kon slechts de vier wintermaanden geopend zijn voor de boerenjongens, waarvan de meesten de kunst van lezen vergeten hadden en ontwend waren aan allen geestesarbeid, terwijl den boerendochters des zomers de gelegenheid gegeven werd de school te bezoeken. De leeraars, die voor het meerendeel uit den boerenstand voortkwamen, legden, schoon schraal bezoldigd, grooten ijver aan den dag in het vervullen hunner moeilijke taak; tegelijk moest den jongelieden het meest elementair onderwijs gegeven worden in lezen, schrijven en rekenen, en dan behoorde hun geest in godsdienstigen en maatschappelijken zin ontwikkeld te worden. Bekend is het, dat Grundtvig zeer eenzijdig de kracht van het »levende woord" verhief; de stichter der z. g. hoogescholen voor het volk wilde daarom door dat levende woord op het opkomend geslacht werken. Doch hij zag voorbij, dat men bij alle onderwijs toch ook een zekere mate van kennis moet zoeken in te prenten. Daarbij ontstond een scherpe concurrentie tusschen de verschillende scholen; elke school wenschte het aantrekkelijkst te zijn vandaar, dat er van bepaald leeren niets kwam. Daardoor geschiedde het, dat de »volkshoogescholen" eigenlijk inrichtingen werden, waarin men voordrachten hield, afgewisseld door het zingen van nationale liederen. Soms werden er vier tot vijf van zulke lezingen per dag gehouden. Het duurde niet lang of alle onderwijs, gelijk dat op de scholen gegeven wordt, werd als contrabande geweerd.

In het algemeen wenschte men de geestelijke ontwikkeling der jongelieden op een hooger peil te brengen en men waagde het niet hen met ernstigen hoofdarbeid, om het gehoorde toe te eigenen, lastig te vallen. Leesboeken werden meestal niet gegeven en bepaalde onderzoekingen, of men iets van het gehoorde in zich had opgenomen, hadden niet plaats. Omdat men geheel vrij was, de school te bezoeken of niet, bezochten de leerlingen de voordrachten